

Teplov, D.J.:

PERSPEKTIVIKUS BIBLIOGRÁFIA

Arra a kérdésre, hogy megelőzheti-e a bibliográfiai tájékoztatás az irodalmi művek megjelenését, igennel kell válaszolnunk. Van és sikeresen fejlődik ilyen "előzetes" bibliográfia, melyet a továbbiakban perspektivikus bibliográfiának fogunk nevezni.

A perspektivikus bibliográfia kifejezést megtaláljuk már DENISZ'EV, V.N.: "A bibliográfia általános tanfolyama" című tankönyvének háboru előtti kiadásában, de a későbbi kiadásokból valamilyen okból hiányzik.

Az utóbbi időkben P.N. BERKOV professzor rámutatott arra, hogy a kiadóvállalatok tervei és a prospektusai a bibliográfia sajátos formái és megállapította a bibliográfia e fajtájának egyes tulajdonságait.^{1./} Helytálló megjegyzései azonban nem merítik ki teljesen azt, amit a perspektivikus bibliográfiáról el lehet mondani. Jelen cikk feladata, hogy legalább általános vonásokban megvizsgálja a perspektivikus bibliográfia főbb kérdéseit, amelyek eddig nem találtak kellő megvilágításra az irodalomban. A perspektivikus bibliográfia olyan művekről számol be, amelyeknek megjelenését még csak tervezik, vagy már sajtó alatt vannak. "Sajtó alatt", a kéziratnak kiadásra történt elfogadásától a jelző példányok megjelenéséig terjedő szakaszt értjük.

1./ SZOKUROVA, M.V.: Obscsie bibliografii ruszszkih knig grazsdanszkoj pecsati 1708-1955. Annotirovannuj ukazatel'. Izd. 2-e pererabot. 1 dop. Leningrad, 1956. - Berkov szóban forgó cikkének utalt részé a 28. lapon van.

Mondjuk meg mindjárt: aránylag kevés az olyan bibliográfia, mely kizárólag kiadásra tervbevett művekről ad tájékoztatást. "Megrendelő jegyzék" /Blank dlja zakazov/^{2.}/kiadóvállalatok tematikai tervezetei, különféle prospektusok, viszont elég gyakran találkozunk sajtó alatt lévő művekre vonatkozó tájékoztatókkal. Ilyen például az "Uj könyvek" /"Novije Knigi"/ című bulletin "Mi újság a könyvkiadóvállalatoknál"^{3.}/ című rovata. Vannak perspektivikus bibliográfiai rovatok ajánló bibliográfiákban is. Értékes például a Kirov-területi Herzen könyvtár kezdeményezése. Együttműködve a területi könyvkereskedelmi szervvel a könyvtár számos bibliográfiájában megtalálható "A közel jövőben megjelenik" c. rovat.

Másfajta bibliográfiákban is találkozunk perspektivikus bibliográfiai rovatokkal. Így például az egyik legújabb automatikai bibliográfia^{4.}/ minden fejezete két részből áll: "Megjelent 1956. X/1" és "Kiadását tervezik 1956. IV. negyedében és 1957-ben." Összeállításánál felhasználták a szakmai kiadóvállalatoktól, továbbá a szovjet művelődésügyi minisztérium és a szövetséges köztársaságok művelődésügyi minisztériumai könyvkiadói főosztályától kapott értesítéseket a megjelentetésre szánt művekkel kapcsolatban.

Perspektivikus bibliográfiai közlésekkel találkozunk az időszaki sajtóban is. A Szovetszkaja Kultura és a Literaturnaja Gazeta gyakran közöl tájékoztatást folyóiratok sajtó alatt lévő számainak tartalmáról.

Felvetődik a kérdés, hogy a perspektivikus bibliográfia körébe lehet-e sorolni a kiadóvállalatok tematikai terveit vagy a tudományos kutató-intézetek perspektivikus terveit? Azt hisz-

2./ Kiadja a Szovjetunió könyvkereskedelmi csucsszerve, a "Glavknigotorg". A köztársasági és egyes megyei könyvkereskedelmi szervek is adnak ki "megrendelő jegyzékeket".

3./ A Nagy Honvédő Háborúig hasonló anyagot adott ki a "Knizsnaja Letopisz" külön rovatában.

4./ Avtomatika, telémehánika, priborosztroenie. Annotirovannuj bibliogr. ukazatel' literatury. Moszkva, 1956, 148 p. /Akad. na A Könyvtári Folyóiratok digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban. emehánika./

szük, hogy ezekben az esetekben helyesebb, ha nem bibliográfiáról beszélünk, hanem olyan "tematikográfiáról", mint aminőt annak idején J.M. ROMANOVSKIJ készített.^{5./}

A perspektivikus bibliográfia erősen fejlett sok külföldi országban is. Jelentős sikereket ért el a szocialista tábor számos országában, különösen Magyarországon, a Német Demokratikus Köztársaságban, Kínában, Lengyelországban. Értékesek a bulgáriai, koreai, romániai és csehszlovákiai tapasztalatok is. Cím szerint is megemlítjük a Német Demokratikus Köztársaságban megjelenő "Vorankündigungsdienst" című folyóiratot /megjelenik a "Börsenblatt für den deutschen Buchhandel" mellékleteként, de önállóan is/, a lengyel "Zapowiedzi wydawnicze. Arkusz zamówień. /Dom ksiazki/" című kiadványt, a "Sajtó alatt lévő kínai könyvek" című kínai katalógust /megjelenik kínaiul és oroszul/, a "Tájékoztató a megjelenő könyvekről" című magyar illusztrált folyóiratot. Érdekes kísérlet a cseh "Čo nového vyjde", a román "Bulletin de precomanda". A bolgár "Bölgarszki knigi" című kiadvány sokban emlékeztet a mi "Novúe Knigi" /Új könyvek/ című kiadványunkra.

A kapitalista országokban a perspektivikus bibliográfia leplezetlenül reklám célokat szolgál és sok közleményének egyáltalán nem lehet hinni. Csak egyes kiadványok tarthatnak számot bizonyos érdeklődésre. Megemlítendő a Yohn Wiley & Sons, Inc. cég kísérlete, amelynek lényege az, hogy "perspektivikus" kartotékokat ad ki a nála sajtó alatt lévő tudományos művekről. Ezek a kartotékok alapján véve kielégítik a könyvtárak gyakorlati követelményeit. A mi állami Szaltikov-Scsedrin közkönyvtárunk külföldi műveket beszerző osztálya fel is használja ezeket a kartotékokat.

A szovjet olvasók igen élénk érdeklődést tanúsítanak a pers-

5./ ROMANOVSKIJ, E.M.: Szpravocsnik naucsno-iszszedovatel'szkoj tematiki i literaturu po sztroitel'nüm materialam ogneuporam, himicseszki sztojkim izdeliam mineral'nogo proiszhozdenija za 1930-1933 gg. Moszkva, 1934, 349 p.

pektivikus bibliográfia iránt. A könyvkereskedések látogatói állandóan felhasználják - ismert hiányossága ellenére is - a "Megrendelő jegyzék"-eket. /"Blank dlja zakazov"/ Egyedül a leningrádi Könyvek Háza bibliográfiai tájékoztató irodájában naponta több mint 50 vásárló folyamodik a "Megrendelő jegyzék"-hez és az "Új könyvek" /"Novije knigi"/ című bibliográfiai bulletinhez.

A perspektivikus bibliográfia iránti érdeklődés magyarázata az, hogy megelőzi a könyv megjelenését. De a dolog lényege nem csak ez. A kiadóvállalatok rendszeresen megjelenő évi terveit, amelyek tulajdonképpen perspektivikus bibliográfiák, az olvasók széles rétegei számára lehetővé teszik, hogy befolyást gyakoroljanak a kiadói tervekre. Sok kiadóvállalat gyakorlati munkája bizonyítja ezt. Így például a Kohászati Könyvkiadó Vállalat /Metallurgizdat/ 1956 évi tematikus terve 11 ezer példányban jelent meg és eljutott a gyárakba, bányákba, főiskolákra és más szervezetekhez. Ezt követően a kiadóhoz sok észrevétel és kivánság érkezett. A tulajdonosi értekezleten például, ahol a novotulaj és a koszogországi kohászati üzem 450 munkása, mérnöke és technikusa vett részt, 19 javaslat hangzott el. A kiadóvállalat elfogadta ezeket a javaslatokat. 1957. évi tematikai tervét 10 ezer példányban adták ki és több mint kétszáz észrevétel és kivánság érkezett a kiadóhoz.

Sajnos, nem minden kiadói tervet vitatnak meg rendszeresen és idejében. Egyes kiadóvállalatok nem törődnek eléggé az olvasók megjegyzéseivel.

A perspektivikus bibliográfia nemcsak a kiadványok tematikájának meghatározásához nyújt segítséget, hanem a példányszám megállapításához is. É. LAANMAA: "Bevált az előzetes megrendelések rendszere" című cikkében megállapítja, hogy a könyvkereskedések forgalmának zöme abból áll, hogy teljesítik az olvasók előzetes könyvmegrendeléseit.^{6.} /Továbbiakban az író a "Megrendelő jegyzék"-ek és a kiadók tematikus terveinek felhasználásáról szól a könyvtárak gyarapítási munkájában.

6./ LAANMAA,É.: Szisztéma predvaritel'nuh zakazov szebja opravdala. - Szovetszkaja knizsnaja tovgovlja. 1956. 8.no. 23 p.

A perspektivikus bibliográfia felhasználható tájékoztató szolgálatban is. A moszkvai állami egyetem 1952-ben kiadott egy tájékoztatót a geológiai kar számára. /Informacionnűj listok dlja geologicseszkoj fakul'teta/. Ez a geológia és rokontárgyak terén megjelenésre kerülő műveket, továbbá a geológiai folyóiratok sajtó alatt lévő számaiban közlendő cikkeket sorolta fel. A kezdeményezés élénk visszhangot keltett mérnökök és műszaki dolgozók körében egyaránt. Mint a "Szovetszkaja Bibliografija" közölte, kiderült, hogy a tudományos dolgozók különösen érdeklődnek a bibliográfiai tájékoztatás ezen új fajtája iránt. Sokszor nem is várják meg egy-egy mű megjelenését, hanem összeköttetésbe lépnek az íróval vagy a kiadóval, ahol a kézirat sajtó alatt van és megbízzák könyvtárukat, hogy előzetes megrendelés útján szerezzék be az őket érdeklő könyveket.^{7/} Végül fel lehet használni a perspektivikus bibliográfiát a könyvtári munka más területein is /könyvkiállítások rendezésénél, szemlék tartásához stb./.

Anélkül, hogy érintenők a bibliográfiai munka összehangolásának fontos és sokat vitatott kérdését, megállapítjuk, hogy a perspektivikus bibliográfiai kiadványok használata lehetővé teszi a párhuzamosság elkerülését a könyvtárak kiadói tevékenységében is. A Lenin Könyvtár új kiadványa az "Informacionnűj Ukazatel'..."^{7/a} igen helyesen "Tájékoztató a kiadásra tervbevett, valamint a sajtó alatt lévő bibliográfiákról" címmel külön rovatot indított.

A perspektivikus bibliográfiai kiadványokat irodalomtörténeti és könyvtörténeti kutatásoknál is fel lehet használni. Például a "Világirodalom" /"Vszemirnaja literature"/ kiadóvállalat prospektusa, mely A.M. Gorkij vezetésével és köz-

7./ SIBAEV, P.N.: Iz opüta organizacii otraszlevoj bibliografii v väze i naucsno-iszszledovatel'szkom insztitute. - Szovetszkaja Bibliografija. 1953. 1/34/.vüp. 136.p.

7/a. Informacionnűj Ukazatel' Bibliograficseszkih Szpiaszkov i Kartotek Szosztavlennüh Bibliotekami Szovetszkogo Szozjuza. E kiadványt lapunk e számának más helyén ismertetjük. /Szerk./

vetlen részvételével készült, napjainkig megőrizte jelentőségét. E kiadóvállalat könyveinek alapvető sorozata széleskörű irodalomtörténeti gyűjteményt alkotott volna, amely lehetővé tette volna az olvasó számára, hogy - Gorkij szavai szerint - "behatóan megismerje az irodalmi iskolák keletkezését, alkotó munkáját és letűnését, a költészet és a prózairodalom fejlődését, a különböző nemzetek irodalmának egymásra gyakorolt hatását és általában az irodalmi fejlődés egész menetét a maga történelmi folyamatosságában."^{8.} Az alapvető sorozatot 1500 kötetre tervezték. Ezenkívül egy körülbelül 2500 kötetes, "népi könyvtár" sorozat kiadását is tervezték.

Gorkij nagy jelentőséget tulajdonított kezdeményezésének. Erről tanuszkodnak 1919 januárjában Leninhez írott levelének következő sorai: "A napokban megjelenik a "Világirodalom" sorozatban kiadásra szánt művek jegyzéke. Azt hiszem, nem lenne rossz lefordítani ezt a listát minden európai nyelvre és elküldeni Németországba, Angliába, Franciaországba, a Skandináv államokba stb., hogy a Nyugat proletárjai, valamint a Wells-ek, Schneidemannok saját szemükkel lássák, hogy az orosz proletariátus nem annyira barbár és a nemzetköziséget sokkal szélesebb körben értelmezi, mint ők, a kultúremlők és az elképzelhető legszűkebb viszonyok között is véghez tudta vinni egy év alatt azt, amire nekik már régen gondolni kellett volna."^{9.} Gorkij nagyszabású terve akkor csak részben sikerült: a "Világirodalom" sorozatban csak 120 kötet jelent meg. Napjainkban az állami Irodalmi Könyvkiadó folytatja Gorkij nagyszerű kezdeményezését. Így a kiadói prospektus újra időszerűvé vált, új életre kelt.

Nálunk még nem fordítanak kellő figyelmet a perspektivikus bibliográfia fejlesztésére. Szükséges volna, hogy szakbibliográfiák és szakfolyóiratok sokkal több perspektivikus jellegű anyagot közöljenek. Ez egyelőre csak alkalmanként

8./ Katalóg izdatel'sztva "Vszemirnaja literatura" pri Narodnom komisszariate po prosvvesczeniju. Petrograd, 1919. Gorkij szóbanforgó megállapítása a katalógus előszavában, a 8. lapon van.

történik. Különösen rosszul áll a könyvkereskedelmi forgalomba nem kerülő kiadványok bibliográfiai feldolgozása. A központi kiadóvállalatok nem vették át számos területi és köztársasági kiadóvállalatnak az összehasonlító tematikai tervek összeállítása terén szerzett tapasztalatait. Egyáltalán nem készítenek bibliográfiát a perspektivikus bibliográfiai kiadványokról, pedig egy ilyen munkának történelmi érdekessége is lenne. Meg kell mondani, hogy a "Szovjet bibliográfiák bibliográfiája" /"Bibliografija Szovetszkaj Bibliografii"/ című munka nem veszi fel a kiadói prospektusokat, ami pedig - nézetünk szerint - helytelen.

Végül fel kell dolgozni a perspektivikus bibliográfia területén felgyülemlett tapasztalati anyagot és le kell vonni a megfelelő következtetéseket.

Továbbiakban az íróő rámutat arra, hogy a perspektivikus jellegű bibliográfiák, a kiadói katalógusok színvonalának emelése érdekében a szerkesztési munkába tapasztalt bibliográfusokat kellene bevonni.

Eredeti cím: Perszpektivnaja bibliografija.

Megjelent: Szovetszkaja Bibliografija. 1958. 49.vúp.
13-17.p.

OSzK.ford.sz.: 2022